

Torkos József

Torkos József evangélikus lelkész Győrben született 1710. október 30-án. Édesapja, András győri lelkész volt, testvérei között akadt neves orvos és lelkész. A családból származott Torkos András soproni polgármester és Torkos László költő.

József tanulmányait a győri evangélikus gimnáziumban kezdte, majd a besztercebányai és boroszlói gimnáziumban is volt diák. A wittenbergi egyetemre 1732-ben iratkozott be, öt éven át tanult itt, 1736-ban szerezte meg a magiszteri címet. A teológiai-filológiai tudás megszerzése mellett a természettudományokkal, orvostudománnyal is foglalkozott.

Első felesége Kleinrath Rozina volt, az ő halála után az ősi soproni családból származó Artner Katalint vette nőül, 11 gyermekük született, közülük csak Sámuel maradt életben.

1737-1749 között a győri evangélikus gimnáziumban tanított, ugyanakkor a gyülekezet egyik lelkésze is volt. 1749-ben megszűnt a nyilvános evangélikus vallásgyakorlat Győrött, így távoznia kellett. Sopronban ekkor hunyt el Serpilius Sámuel, 1749 április 22-én az evangélikus gyülekezet nagy örömmel választotta meg lelkészévé a száműzöttet. Hivatalába Wohlmuth János Konrád polgármester és konventelnök iktatta be.

Torkos a lelkészi teendői mellett a gyülekezetnél elhelyezett, külföldi egyetemekre szóló ösztöndíjak, alapítványok kezelését is végezte. Lelkészi teendői és a teológiai tanulmányai mellett nagy szeretettel és sikerrel foglalkozott a természettudományokkal. Fridelius, az első magyar antropológus, Deccard és Löw, a kiváló botanikusok mellett ő is Sopron természetbúvára volt. Munkásságát külföldön is elismerték, külföldi tudományos egyesületek választották meg tagjuknak. Például az oberlausitzi fizikai és gazdasági egyesület (1767), vagy Berlinben a természetkutatók egyesülete (1774). Nemcsak elméleti tudós volt, saját fizikai eszközein kísérleteket is végzett.

Biológiai érdeklődése főként a kagylókra vonatkozott, neki volt Magyarországon először csigakertje, ahol megfigyelésre tenyésztette a csigákat. Kagylógyűjteményét fia, Sámuel örökölte, tőle a soproni evangélikus líceum. Méheket tartott, különböző megfigyeléseket végzett velük kapcsolatban.

Természettudományi, történeti, irodalomtörténeti művei, alkalmi beszédei fennmaradtak (pl.: Mária Terézia 1773. szeptember 3-án soproni látogatásakor mondott beszéd.) Ezekből egy enciklopédikus műveltségű, nagy olvasottságú író arcképe jelenik meg előttünk. Sok területen kalandozott: foglalkozott az amazonok történetével, megkísérelte a

világ összes magyarjainak kimutatását. Költői lelkületét mutatja, hogy ünnepi alkalmakkor az ének- és zenekar által előadott kantáták versszövegét is ő írta.

Pályájának utolsó éveiben 1782-1784 között épült az evangélikus templom, amelyet 1784 újév napján ő avatott fel. Még ebben az évben nyugdíjba vonult. Már 1780-ban megvette a Templom utca 20. sz. házat és hivatali lakásából ide költözött.

Szelíd természetével, kedves, nyájas modorával, tudományosságával az egész város tiszteletét megszerezte, soproni lelkészként 35 évig töltötte be hivatalát.

Sopronban hunyt el 1791 február 8-án. A tanulóifjúság latin és magyar versekkel gyászolta. A magyar verset Kis János írta, Elégia. A soproni múzsák panasza címmel. Könyvtárának több mint 700 kötete később a líceumé lett.

Irodalom:

Győri életrajzi lexikon. 2. átdolg. kiadás. Győr, 2003. p. 338-339.

Németh Sámuel: M. Torkos József. (1710-1791). In: Soproni Szemle. 6. évf. 2. sz. (1942) p. 141-146.